

1900-TALETS “NYA” SPELTEKNIKER FÖR FLÖJT - EN KORTFATTAD MANUAL

A. TONHÖJDSFÖRÄNDRINGAR

1. Glissandi
2. Mikrointervall

B. KLANGFÄRGSFÖRÄNDRINGAR

1. Flageoletter
2. Alternativa grepp
3. Klangfärgsdrillar
4. Med rösten
5. Påverkan i tonbildaren

C. FLERSTÄMMIGHET

1. Multiphonics
2. Med hjälp av rösten

D. ATTACK OCH PÅVERKAN AV LUFTSTRÖMMEN

1. Keyclick
2. Slap tongue
3. Tongue ram
4. Flatterzunge

E. NY TONBILDNINGSTEKNIK

1. Whistle tones
2. Trumpetansats
3. Stark luftström utan tonbildning

F. BILAGA:

GREPPTABELL 1/4-TONER, FÖR FLÖJTER MED TÄCKT MEKANIK

Version 3.1, oktober 2005

©Mats Möller/Sforzando produktion 1987/2003/2005. Materialet får spridas i syfte att användas av flöjtister och tonsättare, men inte vidareförsäljas. Materialet nedladdat från www.sforzando.se/flutetech

A. TONHÖJDSFÖRÄNDRINGAR

1. Glissandi (it. glidande) Betecknar
- utfyllandet av ett intervall genom en snabb skalrörelse
  - en kontinuerlig kontinuerlig glidning från en tonhöjd till en annan.

Utförs

a:

- genom att i snabb följd fylla ut intervallet med i första hand halvtoner, men kanske också heltoner eller större intervall, beroende på tempo och hur stort intervallet är
- eventuellt genom att fylla ut intervallet med kvartstoner

b:

- med embouchuren, i kombination med att vrida flöjten inåt eller utåt
- på flöjter med öppna hål, genom att gradvis öppna eller stänga hålen
- på inte helt täta flöjter kan man göra glissando genom att helt enkelt öppna eller stänga klaffarna långsamt
- med en "bändteknik" där man pressar ner flöjtens axlar samtidigt som man stänger klaffarna

2. Mikrointervall Intervall mindre än en halvton, dvs mindre än 100 cent.

a. kvartstoner (50 cent) utförs

- på flöjter med stängda hål i första hand med gaffelgrepp, på flöjter med öppna hål med gaffelgrepp och i vissa fall med halvt stängda hål (exakt, men påverkar i de flesta fall klangen)
- med embouchurejustering+vridning av munstycket (inte så exakt, men påverkar oftast klangen mindre)

Noteras

$\sharp \sharp \uparrow$	1/4 ton upp
$\flat \flat \downarrow$	1/4 ton ned
$\sharp \sharp$	3/4 toner upp (halvtonshöjning+kvartstonshöjning)
$\sharp$	kvartstonssänkt halvtonshöjning
$\flat$	kvartstonshöjd halvtonssänkning
$\flat \flat$	3/4 toner ned (halvtonssänkning+kvartstonssänkning)

En kvartstonsskala ned - och upp - kan alltså noteras så här:

b. 1/5 toner, 1/8 toner etc

Utförs med gaffelgrepp och/eller embouchurejustering. Notationen varierar.

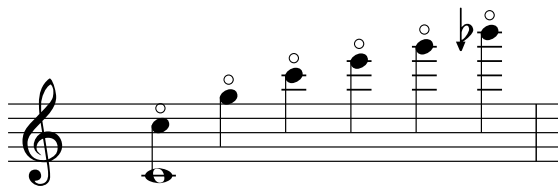
c. mikrotonsdrillar

Utförs med grepp, som oftast noteras i stycket. Jämför klangfärgsdrillar, som ibland också kan vara mikrotonsdrillar - och tvärtom.

B. KLANGFÄRGSFÖRÄNDRINGAR

1. Flageoletter

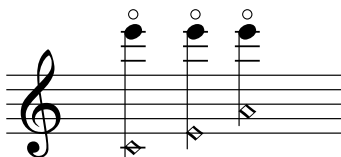
Spel på flöjtens övertoner. Naturtonskalan ger följande toner från c1.

Noteras enbart med klingande ton, eller tillsammans med den grundton från vilken flageoletten spelas:

Naturtonskalan kan i princip transponeras till samtliga toner på flöjten, vilket gör att man kan spela vissa flageoletter från olika grundtoner:

2. Alternativa grepp

Grepp som ändrar klangfärgen. Det kan också handla om att använda ett grepp som påverkar tonhöjden, och att korrigeringen för att spela i rätt tonhöjd då påverkar klangen. Kallas bisbigliando eller "Hollow tone".

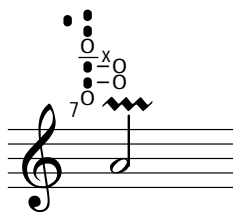
Noteras oftast med grepp, men ibland utan:

3. Klangfärgsdrillar

Snabb växling mellan det normala greppet och ett annat. De här drillarna påverkar oftast också tonhöjden (jämför mikrotonsdrillar).

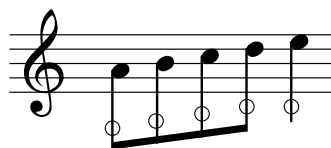
Noteras oftast med grepp:

4. Med rösten

Genom att sjunga unisont ändras klangfärgen. Effekten är tydligast när man sjunger i samma oktav som man spelar. Jämför avsnittet C2, flerstämmighet med hjälp av rösten.

Det finns ingen notationspraxis, men kan noteras

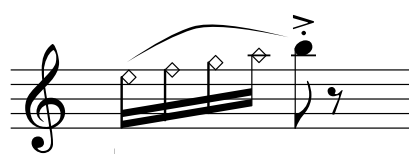
eller med någon anvisning, exempelvis

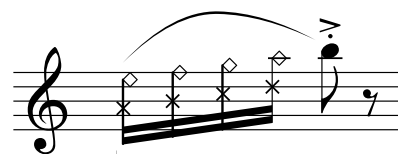
5. Påverkan i tonbildaren

Förändringar i embouchure, munhålans form, luftströmmens hastighet, styrka och ev turbulens i luftströmmen påverkar också klangfärgen;

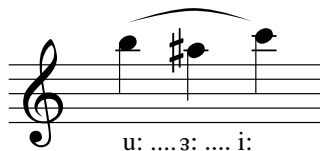
a. olika embouchurer, från maximal tonkvalitet till bara luft. Kallas även "Aeolian sounds" eller "Soffiata" (it.), "Souffle" (fr). Noteras ofta

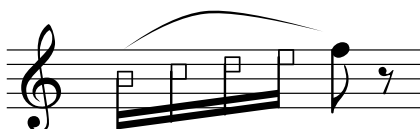
eller

b. olika vokaler i munhålan. Noteras med fonetiskt alfabet, exempelvis:

c. luftströmmens hastighet, styrka och ev turbulens. Svagt lufttryck, då man pressar ut den sista luften ur lungorna, ger en mer ihålig klang. Med tungan kan man skapa en liknande effekt genom att skapa turbulens i luftströmmen. Kan noteras

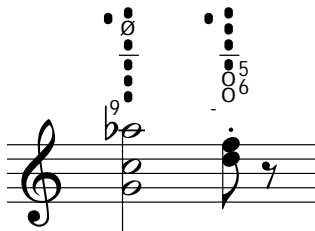
C. FLERSTÄMMIGHET

1. Multiphonics

Två eller flera toner klingar samtidigt (ackord).

Utförs med en (oftast) ny greppkombination samtidigt med ökad eller minskad kompression, ibland också med förändrad embouchure och ev turbulent luftström.

Noteras oftast med grepp och klingande ackord:

Man kan även drilla mellan vissa multiphonics:

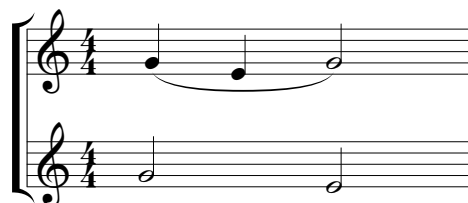

2. Med hjälp av rösten

Man sjunger en annan ton än den man spelar, antingen

- som bordun mot spelade andra toner, eller
- sång mot spelad bordun, eller
- sång och spel i motrörelse

Noteras på ett eller två system:

D. ATTACK OCH PÅVERKAN AV LUFTSTRÖMMEN

1. Keyclick

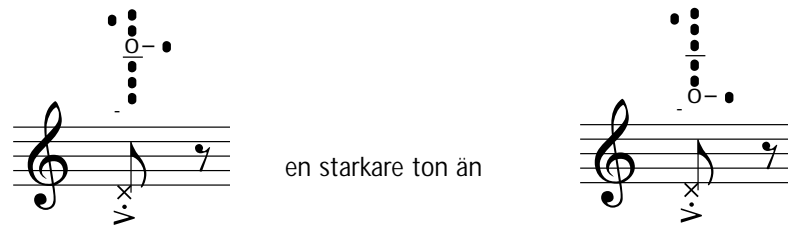
När man slår ner en eller flera klaffar utan att blåsa, klingar dels en ton, dels ett mekaniskt "klaffljud". Effekten betecknas "Keyclick". Det finns två olika keyclick - med öppet anblåsningshål och med stängt - och dessutom ett i kombination med normalt spelad ton. Också flöjtens stängda klaffar (diss och giss) kan användas till subtila keyclick.

a. Keyclick med öppet anblåsningshål, noteras

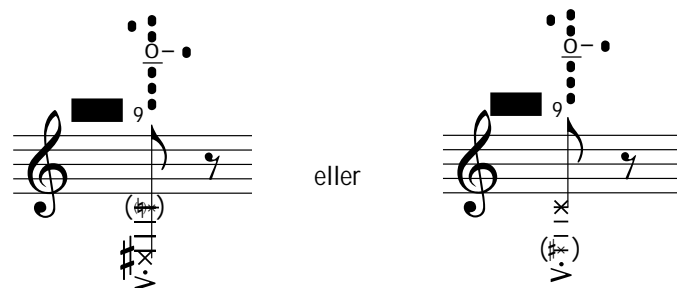
Det är inte alltid nödvändigt att slå ned den klaff som så att säga hör till den ton som noteras. Tvärtom blir keyclick-tonen starkare om man stänger en klaff som ligger "ovanför" den ton som skall klinga.

Till exempel ger greppet

b. Keyclick med stängt anblåsningshål. Genom att täcka anblåsningshålet med tungan och spela en keyclick kan man spela keyclick som ligger under flöjtens egentliga register. Med täckt anblåsningshål klingar keyclick nämligen en stor septima ned. Anblåsningshål täckt med tungan noteras (inte att förväxla med som avser anblåsningshål täckt av mun/läppar).

Keyclick med täckt anblåsningshål noteras ofta med både grepp och klingande ton, samt ev också den ton som skulle klingat med öppet anblåsningshål:

c. Keyclick i kombination med normalt spelad ton, noteras

2. Slap tongue

Detta är den effekt som närmast liknar stråkinstrumentens pizzicato. Med tungan ganska starkt pressad mot framtänderna och med inte för mycket luft ansamlad, kastar man med t-stöt(ar) luft in i flöjten.

a. vanlig slap tongue, noteras

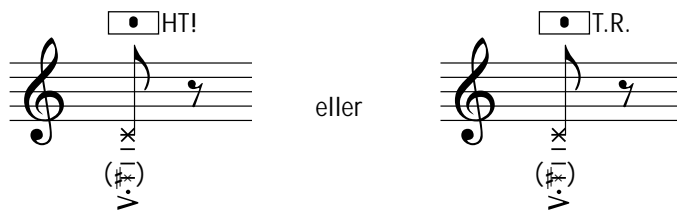
b. i kombination med keyclick:

3. Tongue ram

Den här effekten uppkommer då man först täcker hela munplattan med öppen mun, och därefter slungar fram tungan med hjälp av en hastig diafragmarörelse. Tungan skall stanna mellan eller emot framtänderna. Enklast uppnås effekten genom att man kraftigt säger "HOT!" eller bara "HT!". Den ton som uppstår klingar en stor septima under den som greppats, vilket gör att också Tongue ram kan klinga under flöjtens egentliga register.

Noteras:

4. Flatterzunge

Med fladdrande tunga långt fram i munhålan uppstår en intermittent luftström som något liknar stråkinstrumentens tremolo. Det är viktigt att tungan ligger lös i munhålan och så att säga drivs av luften, och inte tvärtom. Att artikulera ett "RRR" bör bara användas för att få igång tungfladdrandet. Sydsvenska "r" fungerar ofta mycket bra.

Noteras

E. NY TONBILDNINGSTEKNIK

1. Whistle tones

Med en öppen (men ändå sammanhållen) embouchure och med oerhört svag kompression och helt jämn luftström kan man frambringa Whistle tones. Man får dem ibland ofrivilligt när man tonar bort en låg ton i pianissimo. Bäst fungerar de i tredje oktaven där man spelar med originalgreppen. Whistle tones går bäst att spela i registret c3-f4.

Det förekommer många olika notationssätt, exempelvis:

2. Trumpetansats

Med sammapressade läppar, som när man spelar bleckblåsinstrument, kan man spela

a. i munstyckets anblåsningshål

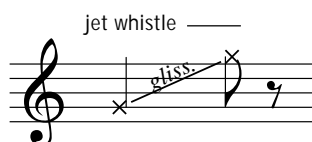
b. direkt i flöjtens mellandel

Noteras T

3. Stark luftström utan tonbildning

Genom att täcka hela munplattan med munnen och blåsa starkt rakt in i instrumentet bildas en klang som liknar "aeolian sounds", men starkare och med en mer visslande klang. Kallas ibland helt enkelt "Jet whistle" efter Villa-Lobos duo för flöjt och violoncell med samma namn, där effekten används. Effekten kan också kombineras med en inandning.

Effekten förekommer ofta i samband med snabba skalrörelser och noteras då

TVÅ CD MED MATS MÖLLER, DÄR HAN ANVÄNDER DE NYA TEKNIKERNA

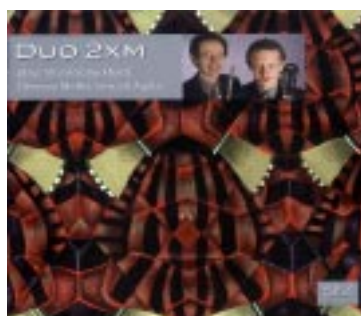

SOLO PER FLAUTO (SFZ 2001, 2000) 154' (2 cds)

En exposé över 1900-talets musik för flöjt solo, med fokus på svensk musik – från Debussy (Syrinx, 1913), till Deák (Fuvola, 2000). Sjungande melodier och virtuoseri och alla nya tekniker som utvecklats för instrumentet från 1970-talet och framåt.

Mats Möller framför verk av Debussy, Varèse, Jolivet, Bäck, Scelsi, Berio, Rosenberg, Fernyhough, Takemitsu, Tiensuu, Morthenson, Grims-land, Nilsson, Welin, Eliasson, Sagvik, Karkoff, Maros, Möller och Deák.

Mer information på www.sforzando.se/2001

DUO 2XM (SFZ 1007, 2003) 64'08

Duo 2xm presenterar några av de viktigaste verk som skrivits för flöjt och gitarr under 1900-talet, tillsammans med två nya svenska kompositioner.

På den här cd:n står indisk raga bredvid ryskt avant-garde (Shankar och Denisov), och musik från Puerto Ricos djungler bredvid melodiska flöden inspirerade av såväl Satie som schlagersångaren Salvatore Adamo (Sierra och Agdur).

Mer information på www.sforzando.se/1007

Skivorna distribueras av CDA (www.cda.se) och går även att köpa via nätet på www.swedishmusicshop.com.

Kontakt: office@sfzrecords.com